

สรุป ปัจจัยนามกิตก์

พยางค์	ลพ/แปลง อนุพันธ์/ปัจจัย	รูปที่ปรากฏ (ปฐมาวิภัตติ) และ ตัวอย่างศัพท์	ฉัญฐิกัมมะ ^๑	ข้อกำหนดเฉพาะ	คำแปล
กวิ	•	ลพ คฺวิ	สยมภู อูโรโค อตฺโรโซ		มีบทหน้าเสมอ ผู้... ^๒
ณิ	•	ลพ ฌ	-อี; -อินิ; -อิ: ฌมวาทิ; ฌมวาทินิ; ฌมวาทิ		มีบทหน้าเสมอ ผู้...โดยปกติ ^๓
ณฺว	•	แปลงเป็น ออก	-อโก; -อิกา; -อํ: สาวโก; สาวิกา; สาวกํ การโก	•	ผู้...
ตุ	•		-ตา: กตฺตา วตฺตา ทาตา	•	เป็น ปุ. (สตุ) ผู้... (โดยปกติ) ^๓
ฐ	•	ลพ ฐ	-อู: ปารฺคุ วิณฺณ มตฺตณฺณ วฐฺ (ทณ) ภิกฺขุ ^๔		เป็น ปุ. (วิณฺณ) ผู้...โดยปกติ ^๓
ช		ลพ ช	ทฺ- สฺ- อีส-: ทฺลลโก; ทฺลลภา; ทฺลลภํ. สฺกรํ อีสกฺกรํ		บทหน้า: ทฺ-สฺ-อีสฺ (อันชา) ...โดยยาก/ง่าย
ณฺย	•	ลพ ฌย, แปลงบ้าง	-โย; -ยา; -ยํ: เวเนยโย; จริยา; การิยํ แปลง: ทมฺโม วิชฺชา		(อันชา) พึง...
อ	••		-โอ; -อา; -อํ: วินโย ชโน; กถา ปุชา; สุขาวทํ		ตามสาธนะ
อิ			-อิ: นิธิ นนฺธิ มฺนิ สมฺภา	เป็น ปุ. (มฺนิ)	ตามสาธนะ
ณ	•	ลพ ฌ	-โอ; -อา; -อํ: กมฺมาโร โรโค; วาจา; ทายํ	•	มักเป็น ปุ. ตามสาธนะ
ติ	•	แปลงบ้าง	-ติ: มติ สติ สมฺปตฺติ คติ รูปแปลง: พุทฺธิ ทิฏฺฐิ วิสุทฺธิ	เป็น อิต. (รตฺติ)	ตามสาธนะ
ยุ	••	เป็น -อน, (-อน)	-โน; -นา; -นํ: โภโณ เทสนา ภวานา ^๕ ปจฺนํ กรณํ คณฺณ ^๖	•	มักเป็น นปุ. ตามสาธนะ
ตุํ	•	แปลงบ้าง	-ตุํ: กาทุํ คนฺตุํ วทิตุํ วตฺตุํ รูปแปลง: ทญฺจํ ลทฺจํ		(อ.)การ..., เพื่อการ...
ตเว			-ตเว: กาทเว คนฺตเว		เพื่อการ...

^๑ ฉัญฐิกัมมะ คือศัพท์ที่ลงฉัญฐีวิภัตติ แต่แปลทักวิภัตติเป็นทุตติยาวิภัตติ (ซึ่ง) ปัจจัยที่แปลทักฉัญฐีวิภัตติได้ มี ๔ ตัว คือ ณ ณฺว ตุ ยุ เช่น
ณ: วตถานํ ราโค การย้อม ซึ่งผ้า ท.; **ณฺว:** ฌมฺมสฺส เทสโก ผู้แสดง ซึ่งธรรม; **ตุ:** สุขสฺส ทาตา ผู้ให้ซึ่งสุข;

ยุ: สพฺพปาปสฺส อกรณํ การไม่ทำ ซึ่งบาปทั้งปวง ^๒ ถ้าไม่ใช่บุคคล ใช้ 'อัน...' เช่น กมฺมโซ (วิปาโก) อันเกิดแล้วจากกรรม

^๓ หรือ "ผู้มีการ...เป็นปกติ" ^๔ ภิกฺขุ รัสสะ อู อิตถิลิงค์ เป็น ภิกฺขุณี ^๕ พุทฺธิด้วยอำนาจ ณ ปัจจัย ^๖ ชาติลงท้ายด้วย ร แปลง ยุ เป็น อนลงท้ายด้วย หุ แปลงเป็น อน บ้าง บางธาตุแปลงได้ เช่น ญานํ สมฺโน. ญา ธาตุ แปลง ญา เป็น ชา แล้วแปลง ยุ เป็น อานน เช่น วิชานน.

- ปัจจัยที่เป็นลิงค์เดียว: ปุงลิงค์: ตุ (สตุ), ฐ (วิณฺณ), อิ (มฺนิ). อิตถิลิงค์: ติ (รตฺติ) (ณ มักเป็น ปุงลิงค์. ยุ มักเป็น นปุงสกลิงค์)
- ปัจจัยที่ลพพยัญชนะที่สุดธาตุได้: กวิ ฐ ติ ตุ ตุํ

การพทฺธิสระต้นธาตุ	ธาตุสระเดียว:	ธาตุหลายสระ: สระต้นธาตุเป็นรัสสะ ไม่มีสังโยค
• ณิ ณฺว ณฺย ณ	อุ อุ > โอ > อว	อิ อิ > เอ > อาย
•• อ ยุ	อุ อุ > โอ > อว	อิ อิ > เอ > อย

อนุพันธ์ คือ พยัญชนะที่ติดตามมากับปัจจัย แล้วลบทิ้งเมื่อนำไปประกอบกับศัพท์ ใช้กำหนดกฎเกณฑ์บางอย่าง เช่น

- ณ อนุพันธ์ เป็นเครื่องหมายให้พทฺธิ ดังนั้น ณิ ปัจจัย จะเรียกว่า อิ ปัจจัยที่มีอำนาจพทฺธิ ก็ได้
- ช อนุพันธ์ เป็นเครื่องหมายให้ลงหลังธาตุที่มี ทฺ-สฺ-อีสฺ เป็นบทหน้า (ช ปัจจัย = อ + ช อนุพันธ์)